

УДК 338.24

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-4(20)-255-264

*Наталія Іванова***ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ (ЗА ДАНИМИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)***Наталья Иванова***ОБОСНОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ (ПО ДАННЫМ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТЬ)***Natalia Ivanova***SUBSTANTIATION OF STRATEGIC DIRECTIONS FOR THE INCREASE OF THE ECONOMIC SECURITY LEVEL OF REGIONS (FOR EXPLANATION OF DNIPROPETROVSK REGION)**

У статті обґрунтовано стратегії підвищення рівня економічної безпеки регіонів на підставі запропонованої динамічної двофакторної матриці «рівень економічної безпеки – стратегія», яка визначає зони економічної безпеки регіонів та відповідні стратегії підвищення рівня економічної безпеки регіонів. Для побудови матриці застосовано інтегральні показники економічної безпеки регіону, розраховані за розробленими моделями прогнозування, зокрема для визначення координат регіону – інтегральні показники за компонентним аналізом; для вибору шкали матриці – інтегральний показник таксономічного аналізу; для визначення діаметра кулі на площині – інтегральний показник за методом головних компонент. Запропонована матриця поділяється на три зони економічної безпеки, для яких встановлено відповідні стратегії підвищення економічної безпеки регіонів: безпечна зона – стратегія зростання, яка передбачає зростання (збереження досягнутого рівня економічної безпеки та запобігання виникненню можливих загроз); нейтральна зона – стратегія пристосування, згідно з якою необхідно провести заходи пристосування параметрів економічної безпеки регіонів до змін зовнішнього середовища; небезпечна зона – стратегія трансформації, яка передбачає проведення трансформаційних змін, які стосуються пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону, а також проведення необхідних заходів щодо протистояння дестабілізуючим факторам різного виду. Також встановлено, що стан економічної безпеки Дніпропетровської області протягом досліджуваного періоду характеризується як безпечний, а тому найбільш прийнятною є стратегія зростання, реалізація якої забезпечує і збереження наявного рівня економічної безпеки. Аналіз діючих стратегій економічного розвитку регіонів, для яких рекомендовано до застосування стратегія зростання, дозволили визначити їх стратегічні пріоритети: розвиток людського капіталу, зменшення внутрішньорегіональних економічних дисбалансів, розвиток сільських територій, екологічна та енергетична безпека.

Ключові слова: безпека; регіон; економічна безпека; економічна безпека регіону; стратегія підвищення економічної безпеки.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 18.

В статті обґрунтовано стратегії підвищення рівня економічної безпеки регіонів на основі запропонованої динамічної двофакторної матриці «рівень економічної безпеки – стратегія», яка визначає зони економічної безпеки регіонів та відповідні стратегії підвищення рівня економічної безпеки регіонів. Для побудови матриці застосовано інтегральні показники економічної безпеки регіону, розраховані за розробленими моделями прогнозування, зокрема для визначення координат регіону – інтегральні показники за компонентним аналізом; для вибору шкали матриці – інтегральний показник таксономічного аналізу; для визначення діаметра кулі на площині – інтегральний показник за методом головних компонент. Запропонована матриця поділяється на три зони економічної безпеки, для яких встановлено відповідні стратегії підвищення економічної безпеки регіонів: безпечна зона – стратегія зростання, яка передбачає зростання (збереження досягнутого рівня економічної безпеки та запобігання виникненню можливих загроз); нейтральна зона – стратегія пристосування, згідно з якою необхідно провести заходи пристосування параметрів економічної безпеки регіонів до змін зовнішнього середовища; небезпечна зона – стратегія трансформації, яка передбачає проведення трансформаційних змін, які стосуються пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону, а також проведення необхідних заходів щодо протистояння дестабілізуючим факторам різного виду. Також встановлено, що стан економічної безпеки Дніпропетровської області в період дослідження характеризується як безпечний, а тому найбільш прийнятною є стратегія зростання, реалізація якої забезпечує і збереження наявного рівня економічної безпеки. Аналіз діючих стратегій економічного розвитку регіонів, для яких рекомендовано до застосування стратегія зростання, дозволили визначити їх стратегічні пріоритети: розвиток людського капіталу, зменшення внутрішньорегіональних економічних дисбалансів, розвиток сільських територій, екологічна та енергетична безпека.

Ключевые слова: безопасность; регион; экономическая безопасность; экономическая безопасность региона; стратегия повышения экономической безопасности.

Рис.: 2. Табл.: 3. Библ.: 18.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

Within the article, strategies of increasing the economic security level of the regions on the basis of the proposed dynamic two-factor matrix "the economic security level – the strategy", which defines the regions' economic security zones and corresponding strategies for enhancing the regional economic security, are substantiated. Integrated indicators of economic security of the region were used to construct the matrix, they were calculated according to the developed forecasting models, in particular for determining coordinates of the region – integral indicators by the component analysis; to select the scale of the matrix – integral indicator of the taxonomic analysis; to determine the diameter of the sphere on the plane – integral index by the method of principal components. The proposed matrix is divided into three economic security zones, for which appropriate strategies for improving the economic security of the regions are set: safe zone – a strategy of growth that anticipates growth (maintaining the achieved level of economic security and preventing potential threats); neutral zone – a strategy of adaptation according to which measures should be taken to adapt the economic security of regions to changes in the environment; unsafe zone – a strategy of transformation that involves transformational changes that address the priority areas of social and economic development in the region, as well as taking the necessary measures to counteract destabilizing factors of various kinds. It is also established that the economic security of Dnipropetrovsk region is characterized as safe during the study period, and therefore the most appropriate is a strategy of growth, which implementation ensures that the current level of economic security is maintained. The analysis of the existing strategies for economic development of the regions for which the growth strategies have been recommended allowed determining their strategic priorities: human capital development, reduction of intra-regional economic imbalances, rural development, environmental and energy security.

Keywords: security; region; economic security; economic security of the region; economic security strategy.

Fig.: 2. **Table:** 3. **References:** 14.

JEL Classification: O18

Постановка проблеми. Вагомим чинником економічного розвитку регіонів стає ефективність управління економічною безпекою, що можливо досягти шляхом застосування стратегічного підходу при визначенні та реалізації заходів забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні. Виникає необхідність розробки інструментарію обґрунтування стратегічних напрямів підвищення рівня економічної безпеки регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати останніх досліджень і публікацій свідчать про відсутність загальноприйнятої на державному рівні методики обґрунтованого вибору стратегічних напрямів підвищення рівня економічної безпеки регіонів. Дослідженням економічної безпеки регіонів загалом присвячені праці таких науковців, як В. Геєць, М. Кизим, Т. Клебанова, О. Черняк [10], А. Сухоруков, С. Мошенський, О. Петрук [14], О. Головченко [7], І. Бабець [5], Р. Білик [6], Р. Тульчинський [16], А. Пілько, Н. Савчук [11; 12], М. Книш [17] та інші.

Найбільший внесок у вирішення проблеми визначення економічної безпеки регіонів зробили науковці А. Сухоруков., Ю. Харазішвілі [15], які інтегрували існуючу методику розрахунку рівня економічної безпеки України [13] на регіональний рівень і представили у формі методичних рекомендацій. Зазначена методика була удосконалена та апробована А. Гуменюком [8]. О. Любченко [9] являє собою механізм впливу рівня соціально-економічного розвитку регіону на економічну безпеку України та пропонує показники, що характеризують вплив соціально-економічного розвитку регіону на економічну безпеку України.

В. Маргасова економічну безпеку регіону розглядає з погляду внутрішнього (стимулювання регіонального розвитку, піднесення його фінансового потенціалу) та зовнішнього (відносна фінансова незалежність та одночасна інтеграція економічної безпеки регіону із загальнодержавною економічною безпекою) аспектів [4].

Погоджуємося з твердженням І. Лисенко, що загрози фінансовій та економічній безпеці перешкоджають розвитку регіональних економік, що призводить до посилення соціальної напруженості; для забезпечення необхідно враховувати соціально-економічний розвиток та рівень фінансово-економічної безпеки кожного регіону [18].

Напрацювання вітчизняних та закордонних науковців дозволили запропонувати інструмент обґрунтованого вибору стратегії підвищення рівня економічної безпеки регіонів – матриця «рівень економічної безпеки – стратегія».

Мета статті. Головною метою цієї роботи є застосування авторської динамічної двофакторної матриці «рівень економічної безпеки – стратегія» для обґрунтування стратегічних напрямів підвищення рівня економічної безпеки регіонів.

Виклад основного матеріалу. Застосування економіко-математичних методів дозволило комплексно визначити рівень економічної безпеки регіонів. Використання існуючих методів системного аналізу і синтезу дав змогу здійснити моніторинг рівня економічної безпеки регіонів.

Запропоновано здійснювати визначення стратегій підвищення рівня економічної безпеки регіонів за допомогою матричної стратегії управління, в основі якої лежать значення рівня економічної безпеки за моделями $\Gamma^{\text{такс}}$, $\Gamma^{K(ZXi)}$, $\Gamma^{K(ZYi)}$, $\Gamma^{\text{МГК}}$. Матриця співвідношення даних показників з виділенням відповідних зон представлена на рис. 1.

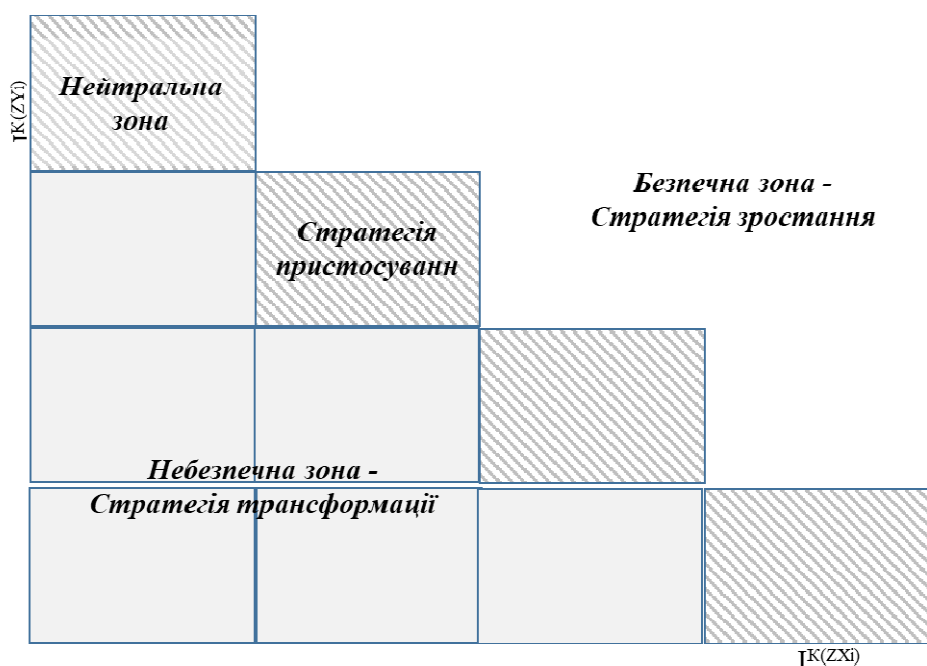

Рис. 1. Матриця стратегій підвищення рівня економічної безпеки регіонів

В основі цієї матриці лежить діагональна закономірність, яка полягає в тому, що економічна безпека регіону передбачає рух по діагоналі матриці з лівого нижнього кута в правий верхній кут.

Як головний інструмент підвищення ефективності стратегічного управління економічною безпекою регіону запропоновано використання матриці «рівень економічної безпеки – стратегія» (горизонтальна вісь «чинники-симптоми (X)» $\Gamma^{K(ZXi)}$ і вертикальна вісь «результативні змінні (Y)» $\Gamma^{K(ZYi)}$).

Для розробки матриці застосовано інтегральні показники економічної безпеки регіону, розраховані за розробленою системою моделей прогнозування рівня економічної безпеки регіонів – $\Gamma^{\text{такс}}$, $\Gamma^{K(ZXi)}$, $\Gamma^{K(ZYi)}$, $\Gamma^{\text{МГК}}$ [3]. Серед зазначених інтегральних показників економічної безпеки регіону тільки інтегральний показник (розрахований методом таксономічного аналізу) $\Gamma^{\text{такс}}$ має шкалу оцінки, значення $\Gamma^{\text{такс}}$ коливається від 0 до 1. Усі інші запропоновані показники не мають чіткої шкали та визначених оптимальних або порогових значень.

Процес побудови динамічної двофакторної матриці «рівень економічної безпеки – стратегія» представлено в табл. 1.

Таблиця 1

*Процес побудови динамічної двофакторної матриці
«рівень економічної безпеки – стратегія»*

Етап	Результати			
	Координати за $\Gamma^{такс}$		Координати за $\Gamma^{K(ZXi)} (2016)$	Координати за $\Gamma^{K(ZYi)} (2016)$
1. Визначення координат матриці ($\Gamma^{K(ZXi)}$; $\Gamma^{K(ZYi)}$) щодо таксономічного показника (за регіональними кластерами) методом пропорції	0–0,25	Небезпечний рівень (кризовий стан)	0–6,75	0–6,5
	0,26–0,5	Задовільний рівень (передкризовий)	6,76–13,5	6,51–13,0
	0,51–0,75	Достатній рівень	13,6–20,25	13,1–19,5
	0,76–1	Безпечний рівень	20,26–27	20,26–27
2. Заповнення матриці	Координати регіону: ($\Gamma^{K(ZXi)}$; $\Gamma^{K(ZYi)}$; $\Gamma^{МГК}$)			
3. Ідентифікація зони економічної безпеки та визначення стратегій підвищення рівня економічної безпеки регіонів	Небезпечна зона		Нейтральна зона	Безпечна зона
	Стратегія трансформації		Стратегія пристосування	Стратегія зростання
	Проведення трансформаційних змін, які стосуються пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону, а також проведення необхідних заходів щодо протистояння дестабілізуючих факторів різного виду		Проведення заходів пристосування складових економічної безпеки регіонів до змін зовнішнього середовища	Збереження досягнутого рівня економічної безпеки та запобігання виникненню можливих загроз

Джерело: [3].

Для визначення координат регіону застосовано інтегральні показники за компонентним аналізом ($\Gamma^{K(ZXi)}$; $\Gamma^{K(ZYi)}$); для вибору шкали матриці – інтегральний показник таксономічного аналізу; для визначення діаметра кулі на площині – інтегральний показник за методом головних компонент ($\Gamma^{МГК}$).

Представлену матрицю визначено як динамічну, оскільки для кожного періоду, сценарію шкала буде відрізнятися. Орієнтиром запропоновано використовувати шкалу за таксономічним показником із застосуванням методу пропорції. У табл. 2 представлено шкалу для періоду 2016–2018 рр.

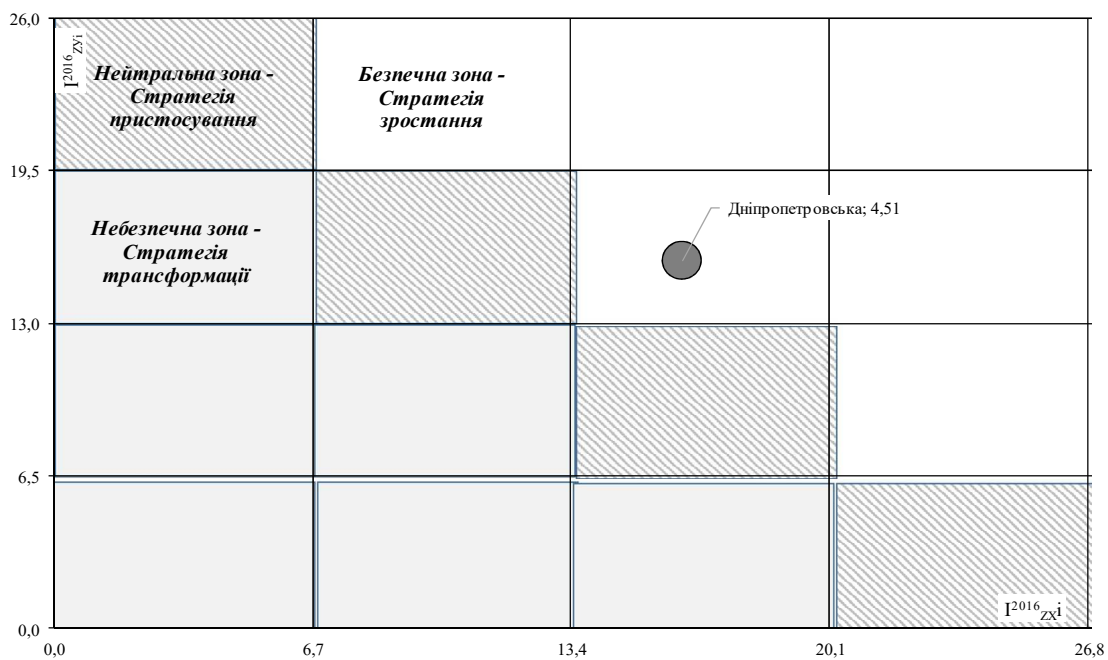
Таблиця 2

*Шкала динамічної двофакторної матриці
«рівень економічної безпеки – стратегія», 2016–2018 рр.*

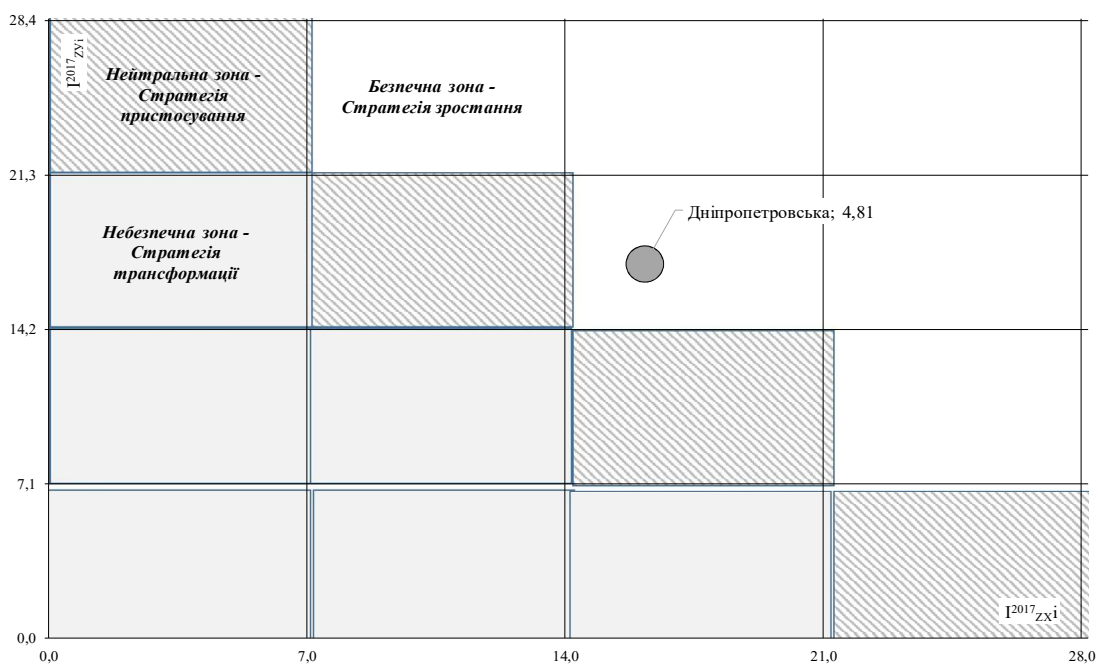
Координати за $\Gamma^{такс}$	2016		2017		2018	
	$\Gamma^{K(ZXi)}$	$\Gamma^{K(ZYi)}$	$\Gamma^{K(ZXi)}$	$\Gamma^{K(ZYi)}$	$\Gamma^{K(ZXi)}$	$\Gamma^{K(ZYi)}$
Небезпечний рівень (кризовий стан)	0–6,75	0–6,5	0–7,0	0–7,1	0–7,01	0–8,44
Задовільний рівень (передкризовий)	6,76–13,5	6,51–13,0	7,1–14,1	7,2–14,2	7,02–14,0	8,45–16,9
Достатній рівень	13,6–20,25	13,1–19,5	14,2–21,1	14,3–21,4	14,1–21,0	17,0–25,3
Безпечний рівень	20,26–27	20,26–27	21,2–28,2	21,5–28,5	21,1–28,0	25,4–33,8

Запропонована матриця поділяється на три зони економічної безпеки, для яких встановлено відповідні стратегії підвищення економічної безпеки регіонів. На підставі реалізації прогнозних моделей інтегральних показників Дніпропетровської області за даними 2016–2018 рр. побудовано матрицю на рис. 2.

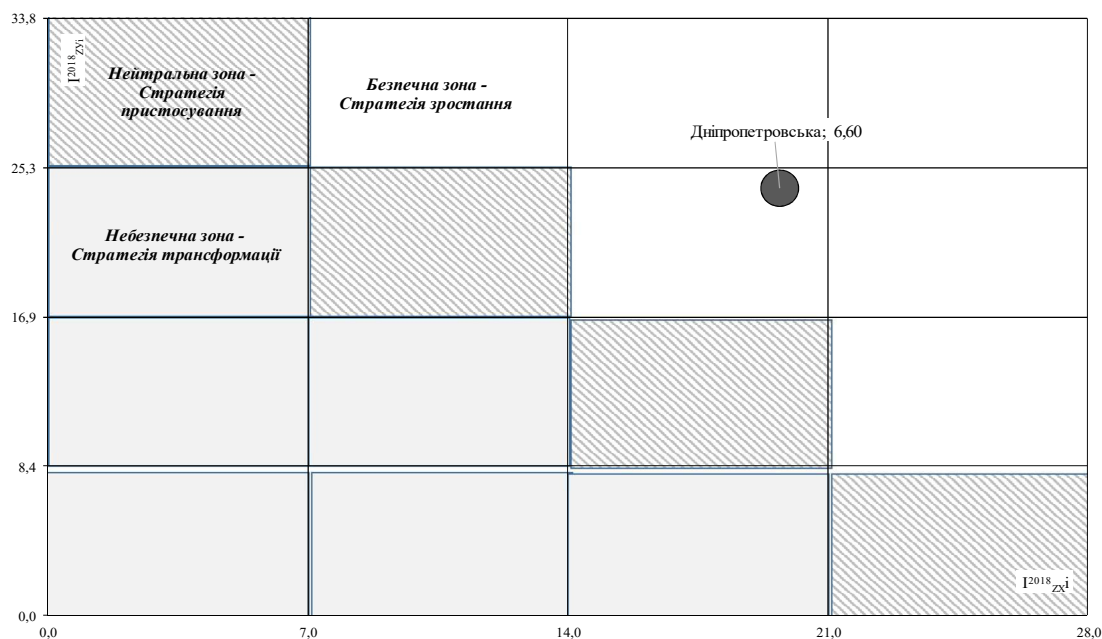
ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

а

б

в

Рис. 2. Динамічна двофакторна матриця «рівень економічної безпеки – стратегія» Дніпропетровської області:
а – 2016 р.; б – 2017 р.; в – 2018 р.

Встановлено, що стан економічної безпеки Дніпропетровської області протягом досліджуваного періоду характеризується як безпечний, а тому найбільш прийнятною є стратегія зростання, реалізація якої забезпечує і збереження наявного рівня економічної безпеки. Станом на кінець 2018 року запас міцності становив 5,72 пункту за моделлю інтегральних показників економічної безпеки регіонів $I^{K(ZX_i)}$, розрахованих методом канонічного аналізу за чинниками-симптомами (X_i); 7,27 пункту за моделлю інтегральних показників економічної безпеки регіонів $I^{K(ZY_i)}$, розрахованих методом канонічного аналізу за результативними змінними (Y_i); та 0,21 пункту за моделями інтегральних показників економічної безпеки регіонів $I_{\text{такс}}$, розрахованих методом таксономічного аналізу. При цьому можливості для зростання складають: за $I^{K(ZX_i)}$ – до 8,3 пункту, за $I^{K(ZY_i)}$ – до 9,61 пункту, за $I_{\text{такс}}$ – понад 0,28 пункту.

Суттєвим фактором регіонального рівня є зростання наявного доходу населення Дніпропетровської області в розрахунку на одну особу (заробітної плати, прибутку, змішаного доходу, сальдо доходів від власності тощо) та експорту послуг.

Для безпечної зони доцільно використовувати стратегію зростання, яка передбачає збереження досягнутого рівня економічної безпеки та запобігання виникненню можливих загроз. Аналіз діючих стратегій економічного розвитку регіонів, для яких рекомендовано до застосування стратегія зростання, дозволили визначити їхні стратегічні пріоритети:

- 1) розвиток людського капіталу;
- 2) зменшення внутрішньорегіональних економічних дисбалансів;
- 3) розвиток сільських територій;
- 4) екологічна та енергетична безпека.

Реалізація Стратегії дозволить перетворити економіку регіону з досить повільно зростаючої, економіки з великою асиметрією розвитку окремих територій області на більш сучасну, базовану на інноваціях, активності підприємців економіку, що ґрунтується на оптимальному розміщенні економічних суб'єктів та ощадливому використанні природних ресурсів регіону. Реалізація стратегії сприяє підвищенню рівня економічної безпеки регіону.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

Крім того, відбувається процес нарощування безпеки економічного розвитку регіону шляхом розробки та реалізації регіональних програм розвитку регіону, своєчасного реагування на зміни, які відбуваються в системі економічної безпеки регіону та національної економіки загалом, забезпечуючи тим самим досягнення головної мети реалізації стратегії зростання – формування запасу міцності економічної безпеки регіону. Програма реалізації стратегії зростання Дніпропетровської області представлена в табл. 3.

Таблиця 3

Програма реалізації стратегії зростання (безпечна зона) Дніпропетровської області

Найменування стратегії	Стратегія пристосування
1	2
Проблема	Забезпечення зростання економічної безпеки регіону
Мета стратегії	Нарощування запасу міцності економічної безпеки регіону
Завдання стратегії	Превентивні заходи, функціонування на упередження
Етапи реалізації стратегії	1) Моніторинг 2) Коригуючих дій 3) Удосконалення (уточнення) діючої Стратегії
Основні заходи	– Реалізація пріоритетних програм та проєктів – Підтримка існуючого інвестиційного іміджу регіону – Удосконалення системи залучення інвестиційних ресурсів – Збільшення трудового та інтелектуального потенціалу – Використання запасу міцності протистояти дестабілізуючим факторам різного виду
Очікувані результати реалізації стратегії	Якісне та кількісне перетворення та покращення основних показників соціально-економічного розвитку регіону – збільшення рівня економічної безпеки регіону – забезпечення економічної безпеки національної економіки
Джерела фінансування стратегії	Здебільшого кошти регіонального та місцевого бюджетів, позабюджетні кошти, кошти державного бюджету

Отже, стратегія зростання здебільшого передбачає реалізацію існуючої Стратегії економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки регіону. Акцент робиться на удосконалення, превентивні заходи, пошук інших, кращих з погляду ефективності, заходів забезпечення економічної безпеки Дніпропетровської області. Стратегія базується на реалізації здебільшого регіональних програм розвитку, основним джерелом фінансування стратегії є кошти регіонального та місцевого бюджетів.

При цьому одним із заходів зазначеної стратегії є удосконалення системи залучення інвестиційних ресурсів. Базою розробки та реалізації цього напряму можуть стати напрацювання авторів Т. Бондарук, О. Бондарук, І. Ігнатова, якими доведено, що ефективне функціонування механізму інвестиційно-інноваційної безпеки вимагає створення умов для стану захищеності економічного середовища, що характеризує дослідження його функціонування у статичному стані в минулому, а також з позицій динамічності економічного середовища, змін його якісних показників і очікуваних тенденцій, що, у свою чергу, відповідає його стану в майбутньому. Науковці зазначають, що механізм забезпечення інвестиційно-інноваційної безпеки передбачає необхідність мобілізації ресурсів для усунення або нейтралізації до допустимого рівня ризиків і загроз, які існують у теперішній період, а також розробки необхідних заходів щодо їх зниження [1].

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити такі висновки щодо стратегічного управління економічною безпекою регіону:

1. У Стратегію економічного розвитку регіонів необхідно включити й елементи управління їх економічною безпекою. При цьому кожний регіон відповідно до сформованих цілей, поставлених завдань та запропонованих конкретних дій щодо забезпечення економічної безпеки зазначає основні напрями забезпечення економічної безпеки щодо суб'єктів та об'єктів регіонів та пропонує комплекс оперативних і довгострокових стратегічних заходів з урахуванням наявних ресурсів та потенційних можливостей їх змін.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

2. Стратегія забезпечення економічної безпеки регіону має бути прописана в межах стратегій розвитку регіонів. Кожна область України згідно з Державною стратегією регіонального розвитку до 2020 року повинна мати довгостроковий Стратегічний план на 5 років із визначеними цілями та завданнями.

3. Стан економічної безпеки Дніпропетровської області характеризується як безпечний, а тому найбільш прийнятною є стратегія зростання, реалізація якої забезпечує і збереження наявного рівня економічної безпеки.

4. Для безпечної зони доцільно використовувати стратегію зростання, яка передбачає збереження досягнутого рівня економічної безпеки та запобігання виникненню можливих загроз. Обґрунтовано такі стратегічні пріоритети забезпечення економічної безпеки Дніпропетровської області: розвиток людського капіталу; зменшення внутрішньорегіональних економічних дисбалансів; розвиток сільських територій; екологічна та енергетична безпека.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т., Бондарук О., Ігнатова І. Економічна природа механізму забезпечення інвестиційно-інноваційної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2(18). С. 137–145.

2. Іванова Н. С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія. Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д. О., 2018. 381 с.

3. Іванова Н. С. Прогнозування забезпечення економічної безпеки національної економіки: регіональний аспект: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / Ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпро, 2018. 544 с. URL https://duan.edu.ua/images/head/Science/UA/Academic_Council/D_08_120_0/23871.pdf.

4. Маргасова В. Г. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління: монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2014. 416 с.

5. Бабець І. Г. Виробничо-технологічні загрози економічній безпеці регіону в умовах інтеррегіонального співробітництва. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна*. 2012. Вип. 2. С. 199-209. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2012_2_24.

6. Білик Р. В. Інституціональне забезпечення економічної безпеки регіонів України. *Економіка і регіон*. 2015. № 4. С. 96-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_4_19.

7. Головченко О. М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія. Одеса: Букаєв В. В., 2008. 399 с.

8. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія. Київ: НІСД, 2014. 468 с.

9. Любченко О. М. Показники і критерії оцінки економічної безпеки регіону. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2347/1/42.pdf>.

10. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / Геєць В. М. та ін. Харків, 2006. 240 с.

11. Пілько А. Д. Моделювання процесів управління економічною безпекою регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.03.02 / Київський нац. екон. ун-т. Київ, 2004. 21 с.

12. Пілько А. Д., Савчук Н. В. Моделювання процесу оцінювання рівня економічної безпеки регіону. *Бізнес Інформ*. 2015. № 8. С. 77-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_8_14.

13. Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60. URL: <http://www/expert-ua.info/document/archivepa/law5xwqoi/index.htm>.

14. Сухоруков А. І., Мошенський С. З., Петрук О. М. Національна економічна безпека: навч. посіб. Житомир: Рута, 2010. 384 с.

15. Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М. Ефективність соціально-економічного розвитку та економічна безпека регіону (на прикладі Закарпатської області): аналіт. доп. Київ: НІСД, 2013. 32 с.

16. Тульчинський Р.В. Засади стратегічного управління економічною безпекою регіонів. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*: зб. наук. праць. 2017. № 14. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108741>.

17. Кныш М., Смалічук А. Integral assessment of economic security of a borderland region (the case of Lviv Oblast). *Journal of Geography, Politics and Society*. 2017. № 7(2). P. 98–107.

18. Lysenko I. Financial and economic safety as the basis for social and economic development of regions. *Problems and prospects of economics and management*. 2016. No. 4 (8). P. 168–175.

References

1. Bondaruk, T., Bondaruk, O., Ihnatova, I. (2019). Ekonomichna pryroda mekhanizmu zabezpechennya investytsiyno-innovatsiynoyi bezpeky [Economic nature of the mechanism of providing investment and innovation security]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, 2 (18), 137-145 [in Ukrainian].

2. Ivanova, N. S. (2018). *Prohnozuvannia ekonomichnoi bezpeky rehioniv dlia zabezpechennia bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Forecasting the economic security of regions to ensure the security of the national economy]*. Kryvyi Rih [in Ukrainian].

3. Ivanova, N. S. (2018). *Prohnozuvannia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Forecasting economic security of the national economy: regional aspect]*. (Doctor's thesis). Economics and Management of National Economy, Dnipro [in Ukrainian].

4. Marhasova, V. H. (2014). *Systema zabezpechennia stiikosti natsionalnoi ekonomiky ta yii bezpeky: teoriia, metodolohiia, praktyka upravlinnia [The system of ensuring the stability of the national economy and its security: theory, methodology, management practice]*. Chernihiv [in Ukrainian].

5. Babets, I. H. (2012). Vyrobnyncho-tekhnologichni zahrozy ekonomichnii bezpetsi rehionu v umovakh interrehionalnoho spivrobotnytstva [Industrial and technological threats to the economic security of the region in the context of interregional cooperation]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna – Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. the series is economical*, 2, 199–209. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2012_2_24.

6. Bilyk, R. V. (2015). Instytutsionalne zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehioniv Ukrainy [Ensuring the economic security of Ukrainian regions by institutional means]. *Ekonomika i rehion – Economy and region*, 4, 96–102. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_4_19.

7. Holovchenko, O. M. (2008). *Ekonomichna bezpeka rehionu v harantuvanni stabilnosti natsionalnoi ekonomiky [Economic security of the region in guaranteeing the national economy stability]*. Odesa: Bukaiev V. V. [in Ukrainian].

8. Humeniuk, A. M. (2014). *Bezpeka strukturno-instytutsional'noi transformatsii ekonomiky rehionu: teoretychni osnovy ta prykladni aspekty [The security structural and institutional transformation of the regional economy: the theoretical foundations and applied aspects]*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

9. Lyubchenko, O. M. (2007). *Pokaznyky i kryteriyi otsinky ekonomichnoyi bezpeky rehionu [Indicators and criteria for assessing the region's economic security]*. Retrieved from <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2347/1/42.pdf>.

10. Heiets, V. M., Kyzym, M. O., Klebanova, T. S., and Cherniak O. I. (2006). *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [Economic security modeling: state, region, enterprise]*. Kharkiv [in Ukrainian].

11. Pilko, A. D. (2004). *Modeliuvannia protsesiv upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu rehionu [Modeling of management processes of economic security of region]*. (Candidate's thesis). Economics, Kyiv National Economic University, Kyiv [in Ukrainian].

12. Pilko, A. D., and Savchuk, N. V. (2015). Modeliuvannia protsesu otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky rehionu [Modeling the process of assessing the level of economic security of the region]. *Biznes Inform – Business Inform*, 8, 77–84. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_8_14.

13. Pro zatverdzhennia metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [On approval of the Methodology for calculating the level of economic security in Ukraine]. № 60 (02.03.2007). Retrieved from <http://www/expert-ua.info/document/archivepa/law5xwqoi/index.htm>.

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

14. Sukhorukov, A. I., Moshenskyi, S. Z., and Petruk, O. M. (2010). *Natsionalna ekonomichna bezpeka [National Economic Security]*. Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].

15. Sukhorukov, A. I., and Kharazishvili, Yu. M. (2013). *Efektivnist sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ta ekonomichna bezpeka rehionu (na prykladi Zakarpatskoi oblasti) [Socio-economic development efficiency and economic security of the region (the case of Zakarpatska Oblast)]*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

16. Tulchynskiy, R. V. (2017). *Zasady stratehichnoho upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu rehioniv [Principles of strategic management of regional economic security]*. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut» – Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, 14. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108741>.

17. Knysh, M., and Smaliychuk, A. (2017). Integral assessment of economic security of a borderland region (the case of Lviv Oblast). *Journal of Geography, Politics and Society*, 7(2), 98–107 [in Ukrainian].

18. Lysenko, I. (2016). Financial and economic safety as the basis for social and economic development of regions. *Problems and prospects of economics and management*, 4 (8), 168–175 [in Ukrainian].

Іванова Наталя Сергіївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, 50005, Україна).

Иванова Наталья Сергеевна - доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры маркетинга, менеджмента и публичного администрирования, Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского (ул. Трамвайная, 16, г. Кривой Рог, 50005, Украина).

Ivanova Natalia – Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of Department of Marketing, Management and Public Administration, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky (16 Tramvaina Str., 50005 Kriviy Rih, Ukraine).

E-mail: ivanova@donnuet.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5010-2668>

Researcher ID: F-5972-2017